

**PRÁVNICKÁ
FAKULTA**
Masarykova univerzita

Reforma trestního řízení včetně řízení přípravného

Marek FRYŠTÁK

Situace po roce 1989

- původní podoba trestního řádu již v nových podmínkách demokratického právního státu a tržního hospodářství nemůže obstát a nastaly podmínky pro odstranění někdy velmi vážných nedostatků v trestně-procesní úpravě
- přistupovalo se k větším či menším novelám trestního řádu
  - chybělo konkrétní koncepční zadání, hlubší teoretický základ, dostatečná koordinace zákonodárných iniciativ, které vznikaly na různých místech a často byly i co do svých konkrétních legislativních výsledků protichůdné
  - při poměrně častých novelizacích byly např. narušeny vztahy mezi základními zásadami, včetně zavedení značného množství výjimek z nich, takže oprávněně vzniká otázka, zda určitá zásada trestního řízení upravená v ustanovení § 2 trestního řádu v zákonem předvídané podobě vůbec platí (např. legalita versus oportunita, kontinentální versus anglo-americký právní řád)

- v řadě podstatných i dílčích otázek došlo provedenými novelizacemi k zásadním změnám (např. mimořádné opravné prostředky, odklony, vznik Probační a mediační služby, dohoda o vině a trestu), trestní řád tak stále obsahuje instituty, ze kterých může vyplývat určitá poplatnost době vzniku (např. spolupráce se zájmovými sdruženími)
- dojde ke společné rekodifikaci trestního práva hmotného a procesního nebo tato proběhne odděleně?

Závěr...???

- trestní řízení je stále poměrně komplikované a zdlouhavé
- systém trestní justice není schopen zvládnout některé velmi závažné formy kriminality a potýká se i s kriminalitou běžnou, řada trestných činů zůstává nepotrestána nebo k tomu dojde až se značným zpožděním
- příliš vysoké nároky na formální aspekty dokazování, což znemožňuje usvědčit skutečné pachatele trestných činů
  - účast obhájce při realizaci většiny procesních úkonů
  - státní zástupce usiluje o provedení všech důkazů ještě před podáním obžaloby

- otázka vzájemného vztahu předsoudního stadia a stadia řízení před soudem zůstává do budoucna nadále otevřená a může být ovlivněna hledáním odpovědí na řadu dalších otázek
  - např. kdo bude přípravné řízení provádět, kolik jeho forem bude existovat a zejména jak bude vymezen rozsah dokazování, které v něm bude prováděno

Průběh rekodifikačních prací 2008 – 2018

- schválení věcného záměru nového trestního řádu vládou došlo 20. 8. 2008 a paragrafové znění nového trestního řádu mělo ministerstvo spravedlnosti předložit do 31. 12. 2009
- v roce 2010 došlo k revizi původního věcného záměru z roku 2008 a následně rekodifikační práce zcela ustaly
- začátkem roku 2014 došlo k obnovení rekodifikačních prací a v březnu 2014 téhož roku zahájila svoji činnost Komise pro nový trestní řád
  - komise je složena z odborníků z praxe, tj. soudců, státních zástupců, advokátů i zástupců ministerstva vnitra a P ČR a současně i z odborníků z akademické sféry

- v roce 2014 platí požadavek na předložení návrhu paragrafového znění do konce roku 2017
- koncem roku 2014 činnost rekodifikační komise ustala

Východiska a principy nového trestního řádu z roku 2014 - věčný evergreen ...

- zrychlit trestní řízení ve všech jeho stadiích tak, aby bylo zajištěno provedení řízení až do vynesení konečného rozhodnutí v co nejkratší době
- posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení s přihlédnutím k požadavku, aby osoba, proti níž se trestní řízení vede, nebyla zjevně nedůvodně stíhána nebo nedůvodně stavěna před soud
- výrazně zvýšit aktivitu procesních stran včetně poškozeného, neboť trestní řízení bude napříště kontradiktorní povahy
  - soud nesmí být „protihráčem“ obžalovaného, „pomocníkem“ veřejné žaloby
  - pasivita obhajoby a obžaloby

- posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení
  - státní zástupce musí být skutečným pánem trestního řízení a nesmí být zatěžován zbytečnými administrativními úkony
- zavést procesní odpovědnost státního zástupce za neprovedení důkazů v potřebném rozsahu prokazujících vinu obžalovaného v řízení před soudem
  - nález ÚS sp. zn. II. ÚS 2014/07 - odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Ústavy primárně věcí státního zastupitelství; je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou; obecné soudy se proto nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení

- náležitě chránit práva poškozeného (diskuze o soukromé a subsidiární žalobě - věcný záměr z roku 2008 a Východiska a principy nového trestního řádu z roku 2014 s nimi počítají)
  - rozšíření katalogu práv poškozeného – viz. zákon o obětech trestných činů, je katalog dostatečný, není zdlouhavý atd.

- účinně chránit práva nezletilých poškozených a více chránit práva poškozených vybraných trestných činů zvláště zasahujících do jejich osobnostní integrity, zejména právo na soukromí a bezpečnost

- zavést možnost využití majetku, který připadl státu na základě majetkových trestů uložených v trestním řízení, ve prospěch obětí trestných činů

Východiska a principy nového trestního řádu z roku 2016

- předložené materiály se zcela odlišují a popírají Východiska a principy věcného záměru nového trestního řádu z roku 2008 revidovaného v roce 2010
  - upuštění od zavedení odpovědnosti státního zástupce za výsledek trestního řízení
  - nerozšíření zásady oportunity
  - vypuštění soukromé a subsidiární žaloby

- stávající revidovaný věcný záměr z roku 2008 již není zcela aktuální a je fakticky nepoužitelný
  - je možné připravovat novou právní normu bez schváleného věcného záměru
  - je třeba věcný záměr ctít nebo je možné se od něj odůvodněně odchýlit

- chceme vůbec nový trestní řád a pokud ano, v jaké podobě
- připravujeme rekodifikaci nebo komplexní novelizaci
  - rekodifikace by měla mít nějaký přínos a přinést koncepčně „něco nového“
  - rekodifikace nemusí obsahovat nezbytně něco zcela koncepčně nového; než jít cestou rozsáhlé novelizace, je lepší připravit novou kodifikaci; z historie ostatně vyplývá, že ne každá změna musí být významná
  - rekodifikace beze změn je pro aplikační praxi policejního orgánu poměrně nebezpečná myšlenka (ten totiž pravděpodobně „změnu“ hledat bude, což se negativně může odrazit v jeho postupech)

Situace v roce 2017/2018

- činnost rekodifikační komise byla obnovena v průběhu roku 2017, s tím, že do 31. 12. 2017 bylo zpracováno dokazování, přípravné řízení, řízení před soudem včetně odůvodnění
- rozpor ohledně opravných prostředků - soudci NS chtějí do března 2008 zpracovat svůj protinávrh, což bylo akceptováno (nevytvořeno)
- potřebujeme vůbec rekodifikaci, nestačila by nám novelizace stávající právní úpravy
- připravit prvně nový trestní řád a pak nový zákon o soudech a soudcích a o státním zastupitelství či naopak?
- poslední pracovní verze dostupná na <http://tpp.justice.cz>

Reforma přípravného řízení

Příslušnost soudu

- primární příslušnost okresního soudu jakou soudu prvoinstančního
- krajský soud jako soud prvoinstanční jen
  - taxativně vypočtené TČ - výjimečný trest, právní a skutková složitost, organizovaná zločinecká skupina atd.
  - úzká specializace soudu - vlastizrada, rozvracení republiky, vyzvědačství, TČ proti míru, válečné TČ, finanční zájmy ES atd.

Oportunní prvky přípravného řízení

- zásada legality zůstane nadále zachována, ale státní zástupce bude mít možnost odložit trestní věc nebo zastavit trestní stíhání
  - pokud shromážděné důkazy nejsou dostatečným podkladem pro úspěšné zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem, aby osoby zbytečně nebyly stavěny před soud, když je zřejmé, že by to vedlo ke zproštění obžaloby
  - pokud na dalším trestním stíhání není veřejný zájem
- u usnesení státního zástupce o odložení věci nebo zastavení trestního stíhání z oportunních důvodů může poškozený po vyčerpání stížnosti požádat nejvyššího státního zástupce o zrušení takového rozhodnutí pro nezákonnost nebo se obrátit na soudce pro přípravné řízení se stejnou žádostí (nahrazuje subsidiární žalobu)

Účel přípravného řízení

- jen k prověření toho, zda
  - prvotní informace o tom, že byl spáchán trestný čin, je pravdivá
  - k vypátrání osoby důvodně podezřelé z takového činu
  - shromáždění důkazních prostředků použitelných v řízení před soudem k podpoře obžaloby a k tomu, aby státní zástupce mohl unést formální důkazní břemeno
  - dokumentace neodkladných a neopakovatelných úkonů

- přípravné řízení by mělo být rychlé a zbytečně nezatěžovat policejní orgány, které by měly trestnou činnost objasňovat a vyšetřovat skutečně v „terénu“

Superrychlé zkrácené přípravné řízení

- musí být skončeno podáním obžaloby nejpozději do čtyřiceti osmi hodin od omezení osobní svobody podezřelého nebrání-li tomu závažné důvody, např.
  - podezření ze spáchání přečinu nebylo dostatečně prokázáno
  - není možné obžalobu podat proto, že ve věci bude nezbytně třeba provádět další úkony

Zkrácené (zjednodušené) přípravné řízení

- o všech přečinech (úmyslné trestné činy se sazbou do 5 let a všechny nedbalostní trestné činy)
- lhůta pro skončení do 14 dnů od zahájení trestního stíhání této osoby bez možnosti prodloužení, jinak nastupuje standardní přípravné řízení
- obžaloba podávaná státním zástupcem na základě výsledků vyšetřování přečinu neobsahuje odůvodnění

Zrušení tzv. rozšířeného přípravného řízení

- rozdíl mezi rozšířeným a standardním vyšetřováním je založen pouze na třech odlišnostech
  - lhůty pro skončení rozšířeného vyšetřování - 6 měsíců (§ 170/1 TrŘ)
  - změny právní kvalifikace v jeho rámci - neprodleně vyrozumět obviněného; neplatí pro obhájce (§ 169/2TrŘ)
  - možnosti vyslyšet v něm svědky bez omezení stanoveného v § 164/1 TrŘ (§ 169/1TrŘ)
  - „zneužití“ rozšířeného vyšetřování

- provádění prověřování je v obou případech stejné

- čím bude nahrazeno, pouze jedna forma vyšetřování

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení

- záznam přinesl v praxi spíše řadu polemik a nejasností, což je mimo jiné způsobeno i diskutabilní právní úpravou obsaženou v trestním řádu
- pozitiva
  - jednoznačné určení počátku trestního řízení a podání informace o této skutečnosti státnímu zástupci, který poté začne vykonávat dozor
- negativa
  - uvedení právní kvalifikace v záznamu, byť ji § 158/3 TŘ nepožaduje – nezbytné pro určení věcné a místní příslušnosti
  - stanovení lhůty pro vyhotovení záznamu od okamžiku zjištění skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin

Zahájení přípravného řízení de lege ferenda

- zahájení přípravného (trestního) řízení prvním úkonem vykonaným policejním orgánem a vyrozumění státního zástupce o něm
  - co by mělo být obsahem tohoto vyrozumění?
  - v jaké lhůtě by mělo být toto vyrozumění učiněno – hodiny či neprodleně?
- obligatorním dozor až od okamžiku zahájení trestního stíhání; v rámci prověřování fakultativní
  - návrat do stavu před 1. 1. 2002
  - výkon dozoru u skutkově či právně jednoduchých věcí státní zástupce zbytečně zatěžoval

Neodkladné a neopakovatelné úkony

- odpadá povinnost soudce zúčastnit se tohoto úkonu, tuto povinnost má státní zástupce (vykonává ve věci dozor)
- může požádat o účast soudce pro přípravné řízení (rozhodování o závažných zásazích do základních práv a svobod osob a o přezkum zastavení trestního stíhání z oportunních důvodů)

Úřední záznam jako důkaz

- do 31. 12. 2001
  - úřední záznam (o podání vysvětlení) nelze v řízení před soudem použít jako důkaz
- od 1. 1. 2002
  - úřední záznam (o podání vysvětlení) lze ve zjednodušeném řízení před samosoudcem použít jako důkaz
- od 1. 1. 2012
  - úřední záznam (o podání vysvětlení) lze obecně v řízení před soudem použít jako důkaz (§ 211/6 TŘ)
- v obou případech nutný souhlas státního zástupce a obžalovaného

- podstatné nedostatky stávající právní úpravy
  - podepisování úředního záznamu, poučení, v jaké osobě jej psát atd.
  - odpovědnost za nepravdivé podání vysvětlení
    - trestný čin křivé výpovědi dle § 346/2 TrŘ - vztahuje jen na svědka a nikoliv na osobu podávající vysvětlení
    - přešůpek křivé obvinění dle § 47a PřesZ - kdo jako osoba podávající vysvětlení o trestném činu spáchaném jiným před orgánem činným v trestním řízení úmyslně uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí nebo takovou okolnost zamlčí

- opouští se institut úředních záznamů o podání vysvětlení a nahrazuje se záznamem o šetření a protokolem o výslechu osoby
  - záznam o šetření bude v řízení před soudem použitelný jako listinný důkaz
  - osoby vyslechnuté do protokolu o výslechu osoby budou mít právo na právní pomoc a budou poučeny obdobně jako svědek; osoba, která je vyslýchána pro své protiprávní jednání (podezřelý), bude poučena, že nemusí vypovídat, ale pokud bude, může být vše, co řekne, použito proti ní
  - možnost použití záznamu policejního orgánu o spontánním projevu osoby na místě činu jako listinného důkazu v řízení před soudem; policista, který takový záznam sepsal, by pak měl být k obsahu záznamu vyslechnut, aby byly verifikovány všechny okolnosti

Lhůty - § 159/1, § 167/2 a § 170/1 TŘ

- u zkráceného přípravného řízení 14 dnů bez možnosti prodloužení
- u standardního přípravného řízení 1 měsíc s možností prodloužení dle úvahy státního zástupce
- rozšířené přípravné řízení se ruší

Závěr?

- zachovat tři stávající formy přípravného řízení, protože z pohledu teorie ani praxe důvod k žádné změně
- provést změnu právní úpravy tak, jak bylo naznačeno výše
- v trestním řádu výslovně uvést, že těžiště dokazování je v hlavním líčení před soudem, kde je třeba objasnit všechny skutečnosti, které mají význam pro posouzení skutku a rozsahu viny obviněného
- v přípravném řízení by měl být zjištěn skutkový stav věci pouze v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí ve věci

Děkuji za pozornost

Otázky...???

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz